

FAMILIE EN BEKENDEN VAN JONGEREN HEBBEN ROL NAAST PROFESSIONALS

BAAS OVER JE EIGEN NETWERK

Wat is de betekenis van het netwerk in het sociaal domein? En wat kunnen we bijvoorbeeld met het concept van Jouw Ingebrachte Mentor (JIM)? Of met de Eigen Kracht-conferenties en de maatjes-projecten?

TEKST: PETER BOORSMA EN SANDER PETERS, BEELD: SHUTTERSTOCK

Sinds ‘participeren’ en ‘zelfredzaamheid’ de sleutelbegrippen zijn in het sociaal domein is er veel aandacht voor het netwerk van mensen. Het netwerk dat ze nodig hebben om aan de slag te komen of het netwerk van burens en familieleden dat hen kan ondersteunen zodat er geen beroep gedaan hoeft te worden op de overheid. Critici als de hoogleraren Eveline Tonkens en Jan Willem Duyvendak wijzen erop dat juist sociaal zwakkeren meestal een slecht netwerk hebben en dat veel mensen juist een beroep doen op de overheid omdat ze het met hun eigen netwerk niet redden. Maar toch, hoe zit het met die netwerken? En is het mogelijk om – ook met ‘slechte netwerken’ – samen te werken om problemen op te lossen die professionals alleen niet krijgen opgelost? Kwartiermaker bij Spirit Jeugd en Opvoedhulp Levi van Dam is ervan overtuigd van wel. Hij heeft in de jeugdzorg goede ervaringen opgedaan met het inzetten van ‘Jouw Ingebrachte Mentor’ en is nu bezig deze benadering verder uit te bouwen.

EIGEN ROL

In de jeugdzorg lopen situaties soms zo vast dat uithuisplaatsing nog de enige uitweg is. Uithuisplaatsingen zijn zware interventies met een enorme impact op de jongere én de ouders. Soms zijn ze te voorkomen door de jongere te vragen in zijn eigen omgeving een mentor te zoeken. Dat kan een opa of een tante zijn, maar ook een buurvrouw of de voetbaltrainer. Belangrijk is dat de jongere de mentor zelf kiest en vertrouwen in hem of haar heeft.

Eenmaal aangesteld heeft een JIM (Jouw Ingebrachte Mentor) verschillende voordelen. Hij kent de situatie en de betrokkenen en kan op een veel directere manier ingrijpen dan een professional dat zou kunnen. ‘Hou je kop en ga eens wat doen’ is een uitspraak die wel van een vriend of familielid wordt geaccepteerd, maar niet van een hulpverlener. Daarbij is de band met de JIM veel intenser dan die met de hulpverleners: als de jongere het om drie uur ’s nachts te kwaad krijgt kan hij nog wel bij

zijn buurman aanbellen; zijn hulpverlener krijgt hij om die tijd zeker niet te pakken.

De JIM is steun en toeverlaat voor de jongere, maar ook de vertegenwoordiger naar de professionals. Van Dam benadrukt dat de JIM zijn eigen rol moet houden; hij mag geen onbetaalde professional worden. De mentor heeft de kennis van de situatie en het gezin, de professional de vakkundige expertise. Het gaat er volgens Van Dam om de sociale vindbaarheid te verbeteren en de gezinsveerkracht te vergroten.

DUURZAAM

In de jeugdzorg zijn goede ervaringen opgedaan met JIM; er zijn al veel uithuisplaatsingen voorkomen. Dat trekt ook de aandacht van andere velden in het sociaal domein, zoals de verslavingszorg. Laura Schermer is directeur Bedrijfsvoering bij Brijder Jeugd, dat verslavingszorg biedt in Noord- en Zuid-Holland. Zij is gegrepen door het idee achter JIM en vastbesloten deze methodiek in een bepaalde vorm binnen haar organisatie te implementeren.

Helemaal nieuw is het betrekken van het netwerk niet, aldus Schermer. Brijder traint ouders om krachtiger te zijn in hun omgang met jongeren en leert *peer groups* om op elkaar te letten in het uitgaansleven. “In >

Eigen Kracht-conferenties

Al sinds jaar en dag worden er vooral in het maatschappelijk werk Eigen Kracht-conferenties georganiseerd. Dit zijn bijeenkomsten waarbij iemand die het even zwaar heeft, samen met familie en bekenden een plan voor de toekomst maakt. Het gaat om het zogenoemde familie-groepsplan waarop volgens de nieuwe Jeugdwet iedereen recht heeft: ‘een plan van aanpak opgesteld door de ouders, samen met bloedverwanten of anderen die tot de sociale omgeving van de jeugdige horen’.

Een onafhankelijke Eigen Kracht-coördinator organiseert de conferentie. Deze coördinator heeft geen belang bij de uitkomst van de conferentie of de inhoud van het plan. Hij informeert alle betrokkenen over doel, werkwijze, mogelijkheden en ieders verantwoordelijkheden en zorgt dat iedereen veilig kan deelnemen. Daarnaast helpt de Eigen Kracht-coördinator bij praktische zaken, zoals uitnodigingen, een locatie, eten en drinken. De hulpverlener is veel meer dienend dan in zijn traditionele rol. ‘In de kern gaat het om het durven vertrouwen op de kracht en oplossingen van families en sociale netwerken’, aldus de website www.eigen-kracht.nl.

'Hou je kop en ga eens wat doen' wordt wel van een vriend geaccepteerd, maar niet van een hulpverlener

de verslavingszorg wil je graag vroeger signalering en ondersteuning vanuit de omgeving. We hebben al eerder ambulante behandeling opgezet om het aantal opnames te verminderen. Het gaat vaak om complexe problematiek, omdat veel jongeren ook onderliggende problematiek als ADHD of een trauma hebben. Door te werken met een mentor uit het informele netwerk hoop je dat het effect na behandeling duurzamer is of dat er sneller gesignaleerd wordt wanneer er weer ondersteuning nodig is. Sommige van onze professionals werken daarom al met de inzet van vrienden of andere bekenden uit het informele netwerk. Maar er zit op dit moment geen methodiek en begeleiding van de mentor achter, daarom zijn we geïnteresseerd in JIM."

VERTROUWENSBAND

In Rotterdam gaat het programma 'Elke jongere telt' – voor jongeren die extra steun kunnen gebruiken – werken met een mentor uit het eigen netwerk. De Erasmus Universiteit onderzoekt de uitwerking en invoering van de mentor. De risicojongeren voor wie het programma is

opgezet, kampen met een opeenstapeling van problemen en hebben al veel trajecten doorlopen, vertelt programma-manager Ciska Scheidel. "Zij kunnen heel goed iemand in de directe omgeving gebruiken op wie ze altijd kunnen terugvallen. Er bestaan in Rotterdam verschillende mentorprogramma's, maar daarbij gaat het altijd om vrijwilligers. Terwijl juist het vertrouwen tussen mentor en jongeren én langdurige betrokkenheid zo belangrijk zijn." Bovendien kunnen opa of tante hun steun brengen op een manier die goed aansluit bij de jongere. Dat helpt, blijkt uit ervaring met de JIM-aanpak elders in het land. Overigens wil Rotterdam de JIM-methodiek niet één-op-één overnemen. "Die benadering zit veel verder in de specialistische hulpverlening. Wij willen het in het eerste of tweede gesprek van het wijkteam of het Jongerenloket al aan de orde stellen. Daarmee vullen we de huidige ervaringen met de informele mentor aan. Ons doel is dat uiteindelijk elke risicojongere een mentor heeft. We bekijken nog of elke persoon die de jongeren inbrengen acceptabel is als mentor. Waarschijnlijk moeten we enige eisen stellen. De mentor moet bijvoorbeeld bereid zijn zich voor langere tijd in te zetten."

Scheidel twijfelt nog over het verplicht stellen van een verklaring omtrent het gedrag. Het gaat tenslotte om jongeren op kwetsbare momenten. "Maar toch, misschien is een ex-crimineel wel juist een uitstekende mentor." Scheidel benadrukt verder het belang van een vertrouwensband. De mentor mag geen semi-professional worden. "Dat impliceert ook dat hij niet alles doorvertelt aan de hulpverleners."

ONEENS

Ondanks het feit dat Van Dam de effectiviteit van zijn methode laat onderzoeken, is de kritiek nog niet gaan liggen. Sociaal wetenschapper Femmianne Bredewold van de Universiteit voor Humanistiek sprak deze zomer in *Trouw* van een 'armoedig ideaal met mogelijk schadelijke effecten'. "Sommige mensen hebben gewoon hulp nodig", aldus Bredewold. "Dat is al erg genoeg, bespaar hen die pijnlijke ervaring door hen steeds te vertellen dat ze zelfredzaam moeten zijn, terwijl ze dat niet kunnen. En maak geld vrij voor hulp."

De richtingstrijd zette zich voort in het online tijdschrift *Sociale Vraagstukken*. Het gaat er niet om burgers aan hun lot over te laten, schrijven Levi van Dam en Geert-Jan Stams in een reactie, het gaat om co-creatie tussen burgers en professionals, met meer aandacht voor hulpbehoevenden in hun sociale context en participatie. "De sociale context is van doorslaggevend belang voor het effect van de geboden hulp. En als de sociale context niet steunend is, moet je én-én bieden: én gerichte hulp om